

7. Estetica lui Marsilio Ficino și Cornelius Agrippa

Profesor: Constantin Aslam
Curs de filosofia trăirii estetice
@ UNArte, București, 2017

Ilustrație: Ghirlandaio, Domenico. *Zachariah in the Temple* (detail)

Marsilio Ficino și platonismul Academiei din Florența

- Marsilio Ficino (1433–1499) este unul dintre cei mai importanți filosofi ai Renașterii și conducătorul Academiei Platonice înființate de Cosimo De Medici la Florența în anul 1459.
- Marsilio Ficino a revitalizat gândirea platonice și neoplatonică în timpul Renașterii prin traducerea și comentarea mai multor opere platonice.
- Fiind el însuși cleric, Marsilio Ficino a citit gândirea platonice printr-o grilă de lectură influențată de creștinism și de hermetismul perioadei elenice.

Dintre operele ficiniene, cea mai relevantă pentru filosofia trăirii estetice este Comentariul la Banchetul lui Platon, supranumit și Despre iubire.

Teoria sufletului la Marsilio Ficino

- După Marsilio Ficino, sufletul este o substanță unică, indivizibilă și întreagă în toate părțile trupului, dar este influențată în mod diferit, de diversele afectări ale corpului spiritual.
- În mare, corpul spiritual (sau „pneumatic”) poate fi afectat din două direcții diferite:
  - 1) Din exterior – de către corpul fizic, prin organele de simț
  - 2) Din interior – de către anumite puteri ale sufletului, cum este, spre exemplu, imaginația.

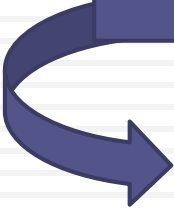
Cele două tipuri de afectare sunt, de fapt, două cele două tipuri de percepție a omului: percepția senzorială și cea intelectuală

Teoria sufletului la Marsilio Ficino (II)

- După criteriul scopului jucat în cunoaștere puterile sufletului se împart două categorii:
  - 1) **Puteri senzoriale** – cele cinci simțuri și restul puterilor sufletești prin care luăm act de înfățișarea și calitățile corpurilor.
  - 2) **Puteri raționale** – rațiunea în sensul de facultate prin care putem percepe rațiunile corporale ale lucrurilor.
- După criteriul modului în care imaginea din suflet a lucrului ia naștere, puterile sufletului se împart în:
  - 1) **Puteri spirituale** – puteri cu acțiune la distanță ca rațiunea, văzul sau auzul.
  - 2) **Puteri corporale** – puteri care au nevoie de contact direct cu obiectul lor ca pipăitul, gustul și pipăitul.

Teoria sufletului la Marsilio Ficino (III)

Puterile spirituale ale sufletului sunt cele care „mișcă sufletul mai puternic”, motiv pentru care ele sunt cele mai relevante pentru filosofia trăirii estetice.

Puterile spirituale „înflăcărează elanul sufletului spre a le urmări și răpesc la ele dorința sa” (Cf. Comentariu la Banchetul lui Platon, V, 2).

- Puterile spirituale sunt stârnite de puterea de seducție și de farmec a obiectului estetic.
- Văzul, auzul și rațiunea sunt puteri estetice, deoarece ele pun sufletul în mișcare (îl „înflăcărează”) și îi revelează diverse aspecte ale frumosului (cum ar fi cel sensibil și cel inteligibil).

Iubirea ca emoție estetică fundamentală

- Pentru Ficino, iubirea (*eros*) este trăirea estetică fundamentală și este gândită ca **putere daimonică** ce înflăcărează sufletul și poate deregla periculos de mult echilibrul puterilor sufletești.
- Iubirea este gândită de Ficino ca **forță a naturii** ce poate fi **manipulată în mod spiritual**, motiv ce stă la baza tuturor credințelor magice și practicilor alchimice ale Renașterii.

Mecanismele „psihologice” ale eros-ului se împletesc cu resorturile sale magice.

- Activitatea puterilor sufletești este modelată și alterată de către iubire deoarece, ca **putere daimonică**, ea modifică întreaga raportare a omului față de lume.
-

Iubire, farmec și beatitudine

- Sursa ultimă a iubirii gândită ca **putere daimonică** este însăși Dumnezeu, care este chiar frumusețea supremă și în contemplarea căreia își găsește împlinirea trăirea estetică.
- Dumnezeu, prin atributul frumuseții cu care înzestrează ființările mundane, **sădește în adâncul omului dorința arzătoare a reunirii cu originea sa divină.**
- Reunirea sufletului cu Dumnezeu provoacă o stare sufletească de beatitudine, care este pentru Ficino **sentimentul estetic fundamental.**

Beatitudinea este gândită ca o **răpire a sufletului de la sine** sau ca o **posedare daimonică, pe jumătate magică și pe jumătate mistică**, a sufletului de către farmecul divin.

Gândirea estetică a lui Cornelius Agrippa

- Cornelius Agrippa (1486–1535) este unul dintre cei mai importanți gânditori ai Renașterii germane, care a influențat prin opera sa mari artiști ai Renașterii, cum este cazul lui Albrecht Dürer.
- Formația sa enciclopedică i-a permis să creeze un întreg sistem al „filosofiei oculte”, într-un tratat format din trei cărți, care este apogeul gândirii alchimice renaștentiste.
- Spre deosebire de Ficino, care își centrează preocupările de filosofie a trăirii estetice asupra ideii de *eros*, Cornelius Agrippa extinde spectrul emoțiilor estetice fundamentale, incluzând, alături de iubire, și melancolia.

Întrucât are ca bază două emoții estetice fundamentale, filosofia trăirii estetice la Agrippa este atipică pentru gândirea renaștentistă și prefigurează unele elemente ale gândirii estetice moderne și chiar postmoderne.

Sufletul ca microcosmos

- În centrul gândirii lui Cornelius Agrippa stă ideea sufletului ca microcosmos, prin care omul are o „comuniune simbolică cu toate lucrurile.
- Din această cauză, omul are o putere magică asupra tuturor lucrurilor și chiar asupra divinității înseși, prin înțelegere și iubire.
- Faptul că omul poate cunoaște divinitatea, fie prin intelect, fie prin eros, o constrânge să se „conformeze” reprezentărilor umane.

Ca „punct de confluență” al lumii și al divinității, cunoașterea de sine a omului, atunci când este autentică, devine în cunoaștere și comuniune cu Dumnezeu însuși.

Melancolia ca trăire estetică fundamentală

- Melancolia era, în contextul gândirii medicale antice, o boală fiziologică provocată de un dezechilibru al celor patru umori corporale.
- Cornelius Agrippa scoate melancolia din zona patologicului și o gândește din perspectivă psihologică în calitate de *furor* (furie, impuls imperativ), ca manifestare a unui **elan creator** sau ca **răpire a sufletului de la sine**.
- În calitate de **elan creator**, melancolia se manifestă ca o **tendință de introspecție** și de **cunoaștere a microcosmosului sufletului uman**.

Melancolia, ca tendință spre introspecție, este totodată și o răpire din corpul uman a unei anumite părți a sufletului de către „daimonii cerești”.

Cele trei tipuri de melancolie

- În funcție de partea sufletului „răpită”, există trei tipuri principale de melancolie:
  - 1) **Melancolia imaginativă** – gândită ca apetit pentru creația artistică și contemplarea estetică.
  - 2) **Melancolia rațională** – gândită ca apetit pentru cunoașterea discursivă și științifică
  - 3) **Melancolia mentală** – gândită ca apetit pentru cunoașterea tainelor ascunse ale universului

Cele trei tipuri de melancolie, gândite ca înclinație către introspecție și apetit pentru cunoaștere și contemplare, conduc către descoperirea legilor ascunse ale *eros*-ului, gândit ca forță originară a universului.

Iubirea și transmutarea sufletului

- Ca și melancolia, *erosul* este, pentru Cornelius Agrippa, desemnat prin *furor* (furie, apetență pentru ceva, înclinație spre ceva).
- Iubirea este, și ea, tot un impuls al sufletului nostru către contemplație, cu singura diferență că ea vizează o **contemplație directă a farmecului lui Dumnezeu.**
- Pentru Agrippa, *erosul* este o forță fundamentală a **cosmosului**, care poate fi manipulată de om în mod magic, în virtutea **relației simbolice dintre microcosmos și macrocosmos.**

Relațiile simbolice dintre microcosmos și macrocosmos fac ca sufletul cucerit de *eros* să fie transmutat și convertit către Dumnezeu, devenind astfel, el însuși, suflet divin.

Starea de beatitudine și cunoaștere absolută

- Cuprins de *eros* și convertit către divinitate, sufletul uman dobândește attribute ale divinității înseși:
  - Cunoaște intuitiv adevărul ultim
  - Contemplă frumusețea supremă
  - Simte beatitudinea vieții divine
- Trăirea estetică înțeleasă ca **transmutare a sufletului uman în suflet divin** marchează depășirea condiției umane limitate și atingerea cunoașterii absolute.

Pentru Cornelius Agrippa, trăirea estetică vizează o perfecționare a sufletului uman atât în plan teologic, cât și în plan estetic, etic și științific

Concluzii finale

- Estetica renescentistă, așa cum apare ea în gândirea lui Marsilio Ficino și Cornelius Agrippa, este o sinteză a gândirii Antichității târzii cu cea a Evului Mediu.
- La Marsilio Ficino, trăirea estetică are o structură simplă, postulând erosul ca emoție estetică fundamentală și beatitudinea ca sentiment estetic fundamental.
- La Cornelius Agrippa, trăirea estetică are o structură complexă, postulând cele trei tipuri de melancolie (cea imaginativă, cea rațională și cea mentală) laolaltă cu erosul ca emoții estetice fundamentale.
- Ca și la Marsilio Ficino, beatitudinea este considerată sentiment estetic fundamental și de către Cornelius Agrippa.